

пенсійної системи, фахівців по роботі з цінними паперами тощо. Сформована мережа закладів із професійного навчання державних службовців, керівників підприємств, військовослужбовців, звільнених у запас, митників тощо. Відкриваються нові спеціалізації напрямків перепідготовки для роботи в нових господарських структурах і ланках малого підприємництва, у банківській справі, страховій діяльності.

Загалом серед основних напрямків подальшого розвитку вищої освіти й підвищення її якості необхідно виділити наступні: подальша трансформація мережі вищих навчальних закладів на задоволення потреб особистості й регіонів відповідно до вимог ринкової економіки; реалізація принципів універсального підходу до розвитку вищої освіти; забезпечення відповідності вищої освіти сучасним вимогам і умовам розвитку інтеграційних процесів; формування демократичних відносин між викладачами й студентами; адаптація змісту вищої освіти через Державні стандарти (освітньо-кваліфікаційні характеристики, освітньо-професійні програми) до потреб суспільства; диверсифікація структури та обсягів підготовки, навчальних планів і програм; вирішення проблем працевлаштування випускників вищих навчальних закладів; реформування системи післядипломної освіти - як забезпечення освіти протягом усього життя; створення ефективної системи соціального захисту працівників вищої освіти та мотивація їх, педагогічної, навчально-методичної, науково-дослідної діяльності.

Л.В.Пшенична,
начальник Управління освіти і науки
Управління освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації

АДАПТАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ: КЛАСИФІКАЦІЯ ФУНКЦІЙ

В основі класифікації функцій адаптації вищої освіти України до умов Болонського процесу можна покласти роль системи в оточуючому середовищі освіти та характер зв'язків системи вищої освіти з системою суспільно-економічних відносин, державною системою, з системою неперервної освіти та своїми інституціональними підсистемами: міністерствами і відомствами, вищими навчальними закладами, регіональними інститутами підвищення кваліфікації (державних службовців та педагогів), управліннями освіти і науки обласних державних адміністрацій, районними і міськими управліннями освіти і науки.

Розглянемо основні запропоновані нами функції.

Соціально-економічна функція адаптації полягає у забезпеченні потреб суспільства і держави у висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівцях та у створенні умов для поглиблення професійних знань, умінь і навичок, здобуття нової конкурентоспроможної на міжнародному рівні спеціальності, наукового ступеню, або одержання нового фаху на основі наявного освітнього рівня і досвіду практичної роботи як в Україні, так і за кордоном. Мова йде про забезпечення теоретичної та практичної підготовки фахівців на основі відкритості системи вищої освіти України і організації доступного навчання (стажування) тих хто навчається за кордоном.

Адаптивна функція системи вищої освіти України обумовлена тим, що система вищої освіти є засобом адаптації сучасного фахівця до оточуючого середовища, пристосування його до складних економічних умов життя, дає можливість певним чином впливати на його майбутнє: забезпечувати кар'єрний ріст, змінювати фах або кваліфікацію відповідно до потреб ринку праці в європейському та планетарному середовищі. Держава, надаючи можливість отримати вищу освіту за європейськими стандартами, також дає можливість підтвердити її відповідними документами. Можливість отримати два дипломи (українського та європейського зразку) дає можливість не від'їжджати на навчання в іншу країну, а також швидше (при наявності відповідних знань, вмінь, компетенції) адаптуватися в іншій країні.

Правова функція адаптації системи вищої освіти тісно пов'язана з адаптивною і спрямована на соціальний та правовий захист громадян України. Органи державного управління вищою освітою і самі ВНЗ повинні не тільки давати громадянам України необхідні правові знання, а й приймати участь в розробці нормативних документів, сприяти підвищенню соціального статусу студентів та аспірантів, звертає увагу державних установ на їхні потреби, а самі студенти і аспіранти безпосередньо беруть участь у даних процесах і впливають на розробку та прийняття законодавчих актів стосовно освітніх проблем по впровадженню Болонського процесу.

Прогностична функція адаптації системи освіти обумовлена тим, що вища освіта є складовою і органічною частиною неперервної освіти. Вища освіта України має всі притаманні їй якості: прогностичність, цілеспрямованість, багатофакторність та багатокритеріальність, а також відносну стабільність та інертність. Зміни, що постійно відбуваються в зовнішньому середовищі періодично загострюють проблему відповідності існуючої системи вищої освіти до динамічних перетворень економіки, науки, техніки, виробництва, культури,

суспільного життя, педагогічної практики та актуалізують необхідність випереджаючого характеру державного управління даною галуззю.

Інертність системи вищої освіти України може бути врахована та з необхідним випередженням нейтралізована за умови системного підходу до прогнозування розвитку цілісної системи державного управління освітою України, який передбачає своєрідне поєднання результатів соціального, економічного, науково-технічного, демографічного, культурно-естетичного та інших видів прогнозування. В цьому, на нашу думку, й міститься сутність прогностичної функції у зовнішній площині її прояву.

Координаційна функція системи вищої освіти України до умов Болонського процесу знаходить свій прояв у необхідності подолання змістовного, часового та методичного дублювання всіх підсистем, узгодження їх дій між собою в середині кожної підсистеми, спрямуванні зусиль на досягнення загальної головної мети освіти – всебічного гармонійного розвитку особистості громадянина України, як громадянина Європи і світу в цілому. Ця функція передбачає раціональне поєднання інформаційної діяльності всіх міжнародних організацій, що опікуються впровадженням в Україні Болонських стандартів, органів державного управління вищою освітою та громадськості на досягнення постійного впливу на розвиток особистості в процесі отримання вищої освіти, конвертованої і признаної в Європі.

Організаторська функція адаптації системи вищої освіти до умов Болонського процесу полягає у: визначенні контингенту, який буде навчатися в державних та інших установах вищої освіти; організації прийому та забезпеченні необхідних умов для навчання; визначенні його строків, форм і їх відповідності до Болонських стандартів; контролі за якістю навчання та засвоєнням необхідного навчального матеріалу, а також в атестації та видачі відповідних сертифікатів, дипломів тощо.

Функція виробництва, обробки та накопичення інформації системи вищої освіти України міститься у накопиченні різноманітної інформації з проблем, які безпосередньо або опосередковано стосуються її багаторівневої та багатопрфільної діяльності, її загальноосвітнього та загальнокультурного розвитку. Джерелами такої інформації є наукова, методична, художня література, засоби масової інформації, законодавчі, правові та нормативні документи, педагогічна та виробнича практика та ін. Яскравим прикладом реалізації системою вищої освіти цієї функції є створення традиційних і електронних бібліотек, банків інформації, інформаційно-методичних центрів,

картотек передового досвіду тощо. Але інформація не тільки накопичується, вона певним чином переробляється системою вищої освіти, адаптується до потреб споживача. Крім того, система вищої освіти сама стає джерелом необхідної громадянам інформації, яку виробляє в ході своєї діяльності.

Досвідно-дослідницька функція системи вищої освіти полягає в організації та проведенні експериментальної роботи на експериментальних майданчиках, лабораторіях, дослідних центрах, у перевірці та вивченні наслідків застосування нових педагогічних технологій; осмисленні педагогічної практики, визначенні типових недоліків та провідних шляхів її розвитку суспільства, а відповідно й необхідних зрушень в знаннях, вміннях та навичках як педагогічних працівників, так і студентів. Ця функція має також свій прояв і у вивченні результативності самої системи вищої освіти, охоплює досвідно-дослідницьку роботу щодо застосування форм, методів, методик навчання, підбору його змісту та опробування нових підходів до його організації. Експериментальна та науково-дослідна робота не повинна базуватися на суто внутрішніх, тобто власне українських даних, а повинна носити науковий і системний характер. Участь українських ВНЗ у міжнародних наукових програмах є механізмом не тільки адаптації українських вчених до міжнародного ринку наукових досліджень, а й джерелом для багатоканального та багаторівневого фінансування наукових пошуків.

Кадрова функція адаптації системи вищої освіти до умов Болонського процесу міститься у підборі та розстановці керівних, науково-педагогічних, інженерних та методичних працівників, що за своїми характеристиками відповідають існуючим вимогам входження України до Європейського та Світового освітнього середовища. Ця функція відображає постійні піклування про зростання наукового, методичного, загально культурного та педагогічного рівня професорсько-викладацького складу вищої освіти, залучення до співпраці досвідчених, творчих працівників та створенні умов для їх плідної праці. Кадрова функція адаптації стосується і державних службовців, що займаються державним управлінням вищою освітою. Системою передпідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців повинна бути розроблена система обов'язкового стажування за кордоном державних.